

ГОД. XVII.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 17.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свака представа, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

ЈУБИЛЕЈ ЈОВАНА БОРЂЕВИЋА.

Свршетак.

У току дана а и други дан добијао је јубилар и разних писмених честитака.

Посетном картом честитали су му: г.г. Јован Ристић, Стојан Новаковић, др. Мих. В. Вујић, мајор Кумрић, гђа Марија Ђ. Поповића, Ђорђе и Катарина Томић, Васа Крстић (др Казбулбуц), и Јосиф Подградски професор, Словак, који је јуз кратку латинску честитку додао из Колареве збирке још и ову меланхоличну народну словачку песмуцу, која се без превода може разумети:

Boly časy boly, ale sa minuly.
A po malej čivili, minieme sa i my,
Ked sa my minieme, minie sa cely svet,
Jako by odpadol z červenej ruže kvet.

Писмом су честитали јубилару: из Карло-
ваца Његова Светост *Патријарх Георгије*, јубиларов још од ране младости пријатељ и зем-
љак; министар просвете Андрија Николић (в. писмо
горе); српска сенђанска православна црквена оп-
штина; др. Стеван Малешевић из Сенте, јубиларов
брат од јака; Димитрије Руварац, парох земун-
ски; гђца Персида Пинтеровићева, учитељка
беогр. више женске школе; Милан Рамадановић из
Котора; Фр. Елезовић проф. из Шапца; Ђорђе
Трифуновић, српски официр; јубиларови не-
ћаци Жарко Стакић из Бечкерека и Милivoје
Бугарски из Сомбора; Пера П. Зорић, фактор
државне штампарије.

Сенђанска општина честитала је јубилару
овоако:

Високоуважени господине, Врли и племени-
ти Србште!

У целом српском народу одјекнуо је радо-
стан глас, да се навршило педесет година, од
кад сте први пут са својим књижевним радом

отпочели низ заслуга ваших за милијард
српски.

Испуњена одличним поштовањем спрам лич-
ности ваше, хлита и сенђанска православна цр-
квена општина српска, да буде међу првима,
који ће вам свечаном приликом том поднети
изразе искрене честитке своје, јер она не само
да се од срца радује прослави вашој, него се
пред лицем целога српства поноси тијме, што је
човек тога значаја, те науке, тих врлина, тог
пожртвовања и заслуга за народ свој, у Сенти
света угледао, у Сенти се родио, у кругу на-
шег одрастао и младост своју провео, — што
је оснивач српског народног позоришта из кри-
ла нашег поникао!

Многостручи рад ваш на свима гранама
јавног нашег живота сувише је обилат, а да би
се могао у тесном оквиру честитке и захвал-
нице једне описати. Али је без сумње таке вр-
сте, да вам у историји просвете наше осигура-
ва место међу најзаслужнијим споменима народа
српског.

Почевши од професуре на гимназији Ново-
садској и реорганизације Летописа матичног,
па до професорства вашег на Великој школи,
испуњен је цео ваш живот са непрекидним по-
жртвовањем и самопрекорењем, а све у интересу
развитка и напретка рода свога.

Ученике ваше заданули сте духом љубави
спрам рода свог, одушевљењем спрам просвете
народне и свима оним идеалима, које млада сре-
ча тако уздижу, и темељ стварају за будући
живот. Читав нараштај ваших ученика, испод
ваше учитељске руке издавани, заузима и
сада родољубив и одличан положај у на-
роду свом!

У јавном вашем животу, ви сте све индивидуалне интересе ваше личности, шта више и ваше породице, запостављали оним узвишеним идеалима, које сте са свом енергијом душе, и осећајем срца свог, тежили да у народу свом остварите и утврдите.

Као отац српског народног позоришта удалили сте темељ развијку оне уметности код нас, која сваком народу, где се одомаћи, удара печат хуманитарности и увлачи га у коло најпросвећенијих народа.

Па на томе трновом путу вашег живота, често неприпознати и потиснути, сносили сте сваку неправду без приговора са оном скромношћу, која је карактерна црта ваше индивидуалности и у свима тим непогодама зналасе је ваша скромна душа увек одржати на оној висини, која је била и остаје увек обележје избраних духовова.

Ваше родно место — Сента — пратила је увек јавни рад вали, највише са задовољством и поносом, и кад кад са тугом у срцу, кад вам је каква неправда учипљена.

А сада, када сте на вечеру живота свог постигли давно заслужено одлиције; сада, кад славите педесетогодишњицу свога књижевнога рада, и ваше родно место, сенђанска општина, с радошку се придружује свима пријатељима и поштоватељима вашим.

Примите у име целог српског сенђанског становништва најсрдачнију честитку на дан педесетогодишње славе ваше, примите уједно и захвалност нашу и признање на свему труду, који сте у корист народа свога положили, и примите уверење, да ова општина, ценећи високо заслуге ваше, из свег срца жели, да вас свемогући Бог још много година здрава и крепка одржи, на понос родбине ваше, а у корист п славу свега народа српскога!

Живeli и слава вам!

Из седнице црквеног одбора сенђанске православне црквене општине држане 4-ог априла 1892. године.

*Б. Теодоровић с. р. Ђура Пеџарски с. р.
општ. первовођа. (М. П.) председник.*

Телеграми су стизали с разних страна.

Ево их по азбучном реду:

Бечкерек. — Најсрдачније поздрављамо данашњу вашу свечаност. Учитељ Богдан.

Вршац. — Честитам јублеј, живео на дику и понос народу свом! Мандукић са породицом.

Карловци. — Јесен плодног века што дужа вам била, захвалног одјека више доживила! Лазић, директор.

Кикинда. — Оцу српске глуме, заслужном трудбенику српске песме и књиге, врлом родољубу, Србину Јовану Ђорђевићу честита данашњу узвишену светковину и кличе одушевљено: Живио, да оправдаши надање народно. Српска прав. црквена општина велико-кикиндска!

Кикинда. — Прослави педесетогодишњицу творца српског позоришта придружујемо се и ми са жељом: да још дugo порадите у корист српства, које ће вам свагда бити благодарно. Слава српском великану Јовану Ђорђевићу! У име Задруге Српкиња Ипна Петровићка, председница.

Кикинда. — Честитамо вам педесетогодишњу славу неуморног рада за мило Српство наше. Не престаните радити и даље у ова три правца, нарочито као учитељ крунисане главе, те да одгајите достојног заменика Душану. Живиши на дику и радост целог Српства. В. Кикиндска српска ратарска читаоница.

Кикинда. — Врлом оцу српске Талије, дличном родољубу и вредном књижевнику и од нас истинито признање и слава! Српски учитељски збор.

Кикинда. — Сав српски народ цени вас као правог великана свога. У данашњој слави и ми одушевљено учествујемо и кличмо: Слава творцу српског позоришта и поборнику свemu лепоме и корисноме. Благо ономе, кога народ слави! Друштво Гусле.

Крагујевац. — Најсрдачније честитамо вам данашњу прославу с искреном жељом, да вас Свемогући још дugo година очува здрава и срећна на дику и понос српске просвете! Наставници: Мата Млапар, Ж. Јанчићевић, Св. Стојадиновић, Гаја Илић, Вића Милетић.

Лајачиг. — Троструку прославу честитају срдечно Михаило Поповић.

Лесковац. — „Звуци из прошлости“ покрећу нас да ти будемо благодарни, карактерни наставничке! На дан твоје троструке прославе прими нашу жељу, да дugo година својим знањем и патриотизмом образујеш карактере, који

су Српству тако потребни! Твоји ћаци: Јагода Ђуровићева, Марцила Станковићева, Димитрије Лазаревић, Урош Ковачевић.

Младеновац. — Поздрављам троструки јубилеј. Живели! Кум Корнел.

Ники. — Честитајући вам данашњу прославу, желимо, да још дуго будете дика српској просвети и уметности. Ђорђе Димитрије, Петар Нетровић, Хенрик Липлер, наставници гимназије.

Ники. — Драги учитељу! Срећно прославили педесетогодишњицу вашега књижевнога рада и годинама будућега живота вашега спремали карактере и научене спнове народу српском! Ваши ученици: Димитрије Поповић, Јован Вашићевић, филозофи.

Ники. — Најсрдачније вам честитам данашњи дан са жељом, да га се још много година сећате! Стеван Сремац.

Нови-Сад. — Врсноме своме негдашњем члану, покретачу српског народног позоришта, првом учитељу српске омладине, тумачу народне нам прошлости, чувару његове садашњости и гласнику лепше му будућности кличемо: „Слава!“ и шаљемо српски поздрав. Српска читаоница.

Нови-Сад. — Теби, заслужни и дични са-трудниче наши, кличемо данас: Слава, Живио! Колегија више девојачке школе.

Нови-Сад. — Свесрдно честита и поздравља вас — ваш захвални Дејкашев.

Нови-Сад. — Оцу позоришта и друге дичне деце свога духа поздрав и честитка. Бура Вукличевић.

Нови-Сад. — Слава оцу народног позоришта и сину дичног народа српског и духу, који влада у радовима твојим, није и при-сно и во вјеки вјеков. Др. Илија Огњановић, уредник Јавора.

Нови-Сад. — Радосно поздрављам троструки јубилеј и поносим се, да се могу назвати вашим захвалним учеником. Живио дуго и много на радост и корист целога народа српског! Др. Илија Вучетић.

Нови-Сад. — У најнежнијој ћачкој односностима према свом добром учитељу жели вам дуг и срећан живот, славу и народу корист. Др. Јојинић.

Нови-Сад. — Педесет година неокаљана рада честита и других педесет окаљене радости жели захвални ваш ученик — Лаза Костић.

Нови-Сад. — Дичном Србију, трудбенику и поносу народном срдачно поздравља данашњу свечаност — поштоватељ Ђуба Стефановић.

Нови-Сад. — Живио мој стари пријатељу и дуго још „Геронтијаде“ писао! Amicorum antiquissimum.

Нови-Сад. — Свесрдно вам поздравља славу и светковину захвални негдашњи ученик — Др. Милан Савић.

Нови-Сад. — Хвала вам до неба на свemu, што учинисте народу српском за пуних педесет година. Дај боже, још толико века уживали у радосном задовољству, гледајући оштини напредак у народу нашем. Ретку вашу данашњу славу од срца честита — Пајевић.

Нови-Сад. — У венац књижевне славе ваше примите и од мене цветак, орошен росом искреног пријатељства и најбоље жеље. Др. Павловић.

Нови-Сад. — Од мене, као ветерана, који је још пре трдесет година заједно с вама на „Српском Дневнику“ радио, примите к данашњој свечаности моју пријатељску честитку и уверење мога свагдашњег поштовања. Живиши још дуго! Др. Полит-Десанчић.

Њујорк. — Драги јаоче, честитам вашем педесетогодишњем књижевном раду, много година живјели! Андрија.

Панчево. — Педесетогодишњицу вашег трудног и по народну културу заслужног рада прослављамо и ми у духу, не могавши лично доћи. Браћа Јовановићи.

Панчево. — Класичном учитељу, пјевном књижевнику, творцу српског позоришта и дичном родољубу поздравља данашње славље са срдачном жељом, да га Бог поживи још много година на длу и понос народа, а на радост поштовалаца и пријатеља. Др. Светислав Касаниновић.

Панчево. — Творцу позоришта, пјевном наставнику, ветерану књижевнику искрено поздрављају славље: Душан Лукић, магистратски саветник, Др. Мита Лукић, канд. проф.

Сличне је судбине и „Ултимо“ од Густава Мозера, јер *Лебрехта Шлегла* нестало је са позорище са Савом Рајковићем заједно. Лебрехт Шлегл! Као да гледим Саву, како, трајећи засебан стан и улазећи у собу Бруна Бернта, задовољно се смешка, и то оним поузданим смешкањем, које ствара никогнито и пун цеп. Па призор, кад срче шампањца и констатује као зналац да је добар. Буран аплауз беше ефекат тог природног а опет никако ненаметљивог приказа. Вештина његова је просто завела публику.

Па где су још *Радостин* у „Девојачком завету“, од Александра Фредра, па *Мерсије* у „Партији шикета“, *Кодберг* у „После пјранке“, *Адолар* у „Великоварашним“, па *Маркез Монтефијор* у „Дон Џезар од Базана“. Где је његов *Отаџ Лаврентије* у „Ромеу и Јулији“, где *Иво Пинојевић*, чија је „доброћудност“, до душе, мало сумњива, али је Сава ту могао бар испаћи своју појаву и свој глас, као год и као *Квазимодо* у „Звонару богословичне цркве“, као *Бранко* у „Грозном мужу“ и као *Милоши Обилић*. . . . .

Дванаеста је година, како Сава Рајковић борави санак вечни; дванаеста година! 5. децембра 1880. умре Сава у Сомбору, а песник најп. Мита Поповић спевао му је у „Јавору“ (бр. 50.) песму пуну нежности и пријатељске оданости:

„Завеса паде; свршило се чин,
Одиграо си своју улогу

На позорници мучна живота.
Па је л' ти тешка била улога.
Што ћу је једном и ја играти?
А је л' ти жао, што си тако млад
Стресао с душе земну прашину,
Па отишао у ону област,
Где но јунаци твоји бораве.
Бесмртни смрћу што су постали? . . . .“

Песник, позоришни песник, пева опротијајну песму глумцу, позоришном уметнику, свом alter-ego, кад му на позорници оствари замишљаје. И Мита је „одиграо улогу на позорници мучна живота“, доцније али ужасније, као год што је одиграла ту улогу и жена Савина, Марија Рајковићка-Димитријевићка, врсна глумица и српска и хрватска.

Да је Сава још у животу, о, како би се радовао, видећи, како је народ српски поново пригрлјо своје позориште и опстанак му обезбедио.

Има их глумаца много, има их свакојаких, али квалитет таквих не побија вредност и значај те уметности, као год што ни мазало не руши углед сликарске уметности. Па како је тек пријатно, кад је човеку дјено, да гледи правога уметника и кад се може у њему сећати и његових дела, његових створова. Саве, да како, нема виште, али кад се сетим његових појава на позорници, у мени задрхће срце од негдашњег уживања и од садашње туге — један српски уметник мање на свету, а, Бога ми, немамо их много!

M. С—h.

КАКО ЖЕНЕ ВОЛЕ.

Одавно се престало говорити из шале или задиркивања: „Жена је загонетка“, јер се збива већ одавно увидело, да је жена у истини загонетка, која има стотине решења, али ни једно право, прецпизно, ни једно, које одговара суштини јој. Сведок нам је за то огромна литература, која се само бави женом, а сведоци сте и ви сви, ожењени и неожењени, јер међу вама нема ни једнога, који још у раним годинама није дошао до тога уверења.

Један је од оних научника, којима је жена предмет посматрања и испитивања, и немачки професор Вент, дугогодишњи професор у дево-

јачком заводу. Има већ подоста година, како се он, с времена на време, јавља свету покаквом расправом из области природе женске, и свака од њих написана је тако пажљиво и тако занимљиво, да су увек радо дочекиване и још радје читане. Пре кратког времена он је издао дело, које се зове: „Душа женина“, и ми из тога дела вадимо поглавље, које говори о томе, како и шта жене воли.

„Са свим је природно“ — вели он — „да ми овде узимамо љубав у ужем смислу, љубав жене према човеку. Пре свега, дружећи се с човеком, жена мора створити себи мишљење о

његовим правим или привидним одликама. Некада се љубав приписивала некој мистичној варнини, која се у часу разбукти. Али ја сам, ма колико да сам у неким мојим песмама опевао чаробну силу љубави, као психолог јако се чувам да лепим и песничким фразама објављавам загонетке душине. Ја, као психолог, не ограничено сам неповерљив према напрасној љубавној чаролији, која се у тренутку разбуктава у љубав. Да се страст развије, треба јој мира, времена и извесне стишаности. Она чаролиска страст, која постаје за тренут ока, није права страст; она букине и прође као слама; она, шта више, и није страст, већ обично афекат, који мало подуже траје.

Кад жена оцењује человека, узма у обзир и спољне и унутрашње одлике његове. Спољне одлике човекове имају за жену необично велику драж. Само онај, који жене не познаје, може се уљујквати обманом, да мушки лепота, према којој су жене тако слабе, није главни мотив љубави. Шта више може се тврдити, да лепа жена у друштву, на позорници, или где у јавности, не ће никад учинити онакав утисак, какав на тим местима прави леп човек. За то су жене, кад је питање о мушкиј лепоти, много скромније, него људи, кад је реч о женској лепоти. Правилна, не суваше витка, али што већма снажна фигура, правилне црте, велика прна коса, чело, које може и не издавати велику духовитост: довољни су, па да око човека, тако скројеног, лете ројеви жена и девојака, као лешери на светлост. Даље, жене јако пазе на човеково занимање и положај. Племићка титула и велики положај чиновнички, нарочито велики положај у војсци, могу код девојака толико да учине, да забораве на све друге интересе. Песничка, уметничка и у опште књижевничка признатост такође имају врло велику привлачну снагу. Међу тим титула научника, са ма каквом великом славом и признањем, слабо привлачи жене. Жена таквог човека осећа

се и душевно и суваше ипха од мужа. Осим тога жене много привлачи јака воља и велика решеност човекова, нарочито кад је везана с извесном хладноћом према млађем женском свету. А кад је с великим енергијом везан још и дух и велико образовање и вештина бити љубазан, а поред тога кад човек има леп и мек глас, којим се са пуно дражи изговарају речи, које се допадају женама; кад човек намерно уздеше за проширење и кад песимијистички гледа на овај свет: тада добија врло много важности код жена.

По правилу љубав постаје страст тек дугим дружењем са женом, коју човек воли, и с осећањем, да љубав налази све топлији одзив, при чему се уздржавање појачава сваким даном све више новим осећајима.

Ако се страст не стипи брзом просидбом или браком, пре него што се болесни процес не образује у центрима мозга, те почне разоравати, треба, пре свега, створити или пронаћи какву нову сферу интереса, која ће ону прву потиснути с дневнога реда.

Страст се лечи врло лагано и врло постепено, али од 100 у 99 случајева треба предмет страсти уклонити што пре из личнога саобраћаја. Само што, ип то само за се не помаже и не лечи страст са свим. Као што рекох, треба створити неку нову супротност, или се мора разорити интересна сфера страсти, и то мудро, пажљиво и полако. Осим тога има један начин лечења страсти, премда више тренутног него ли темељног лечења. Треба ономе, кога заноси страст, показати предмет обожавања у најружнијој боји. Само што је то дрзак експерименат. Поколебаност осећања у томе тренутку може загрозити душевном стању и животу. Али жене ипак много више пате од људи, али и боље сносе него људи. У љубавној тузретко ће се која жена решити на самоубиство, док је то код људи врло често случај.”

Л И С Т И Ж И.

К ЊИЖЕВНОСТ.

(Успомена на прошлост.) У марту о. г. навршило се 28 година, како су се дали фотографски сликати четири наша књижевника, који су били тадашње уредништво „Српскога Дневника“. На слици тој седе оба уредника Дневника, фактични уредник Светозар Милетић, и номинално Јован Ђорђевић. До Ђорђевића стоји Ђура Вукићевић, до Милетића Гига Гершић, као помоћници уредништва. Ђорђевићев егземпляр ове слике давно се већ био изгубио; али се један такав егземпляр налазио код Змаја Јовановића, кума Ђорђевићева (Ђорђевић је венчао Змаја 1892.). Сад приликом педесетгодишњице Ђорђевићеве поклонио му је Змај ову слику, у лепом новом оквиру, а ва пољини слике написао је ове стихове:

Честитам, и желим, — а шта желим, куме,
То ми слаба песма казати не уме;
То не умем касти, — а не желим крити, —
Један стисак руке срећнији ће бити.

Нешто сам ти дон'о, то је слика мала,
Омлађи штовачи кашће: То је шала!
Нека. Ја сам овај споменчић сачув'о,
(Са њега сам често прашину одув'о)
А што на њој има њега или мрља,
Године су многе, време радо прља.
Но ипак је главно што је слика стара,
За то сме пред кумом и пред јубилара.

У Београду 12. (24.) априла 1892. 3-Ј. Ј.

(Александар Дима) издао је на свет не давно у Паризу последње своје три драме, па је уз њих написао неколико веома занимљивих бележака, поводом тим, што су новине много писале о њему, кад је оно наутио био да прода своју галерију слика. Дима живи обично близу Версаља у свом летњиковцу усамљен. Он није ништа одговарао на различита сумњичења новинарска, те се при том владао као оно покојни Ренан, који није хтео да побија гласове, да је од Ротшилда добио за своје дело: „Живот Исуса“ један милион. Ренан био је сувише поносит, а да би се обазирао на подле клевете. Сада пише Дима у својим белешкама веома жалосно о моралном пропадању нашег доба. Главна му је мисао: „Наше време испреплетао је дух мржње. Свуда, међу појединцима и међу народима само, огорченост, клевета, непријатељство, претње, поруге. На свима границама стоје топови, у свима цеповима скривају се револвери. Мржња је по-

сејана и међу људима исте крви. Мрзе се очеви и деца, браћа, муж и жена. Брак се раскида, породица уништује, материјске љубави нестаје. Муж афектује мржњу према жени својој, а жена према мужу своме, те тако после десет година, устраје ли то и даље тако, не ће бити више говора ни о браку ни о љубави.“

П О З О Р И Џ Т Е

(Глумац статистичар). Кад је пре негде славни комичар Тевеле славио 25-годишњицу свога глумовања у бечком „пучком позоришту“, на бурно изазивање изишао је на позорницу да се захвали, па је том приликом рекао ово: Већ сам двадесет и пет година на даскама, што значе свет. За то време играо сам 4479 пута, 2318 пута заклео сам се, да верно љубим, 1925 девојака и 900 удовица обећале су ми верност, у 1543 случаја одржао сам заклетву, а 775 пута ногајио сам заклетву, 3250 пута избио је рат у мом породичном животу, два милиона и пет стотина хиљада добио сам у име мираза, тако, да сад не знам, куд се део тај силни новац. Из праве љубави нисам се оженио ни један пут — ето, изволите запитати моју жену. Изазвали су ме 3030 пута, кроз врата су ме избацили 942 пута, допао сам шака лоповима 170 пута, и имао сам 2480 пунница.

(Практична глумица.) Едњотовица, некадаја славна глумица у Лондону, бавила се осим глумовања још нечим. Она је, на име, имала тако развијен и на далеко познат естетичан укус, да су јој многе енглеске помодарке долазиле и с њоме се световали о својим тоалетама. Она је свој укус употребила практично, јер се дала лепо наплатити за свако тако саветовање. На тај начин заслуживала би она на годину 1500 до 1600 фуната стерлинга.

С И Т Н И Ц Е.

(Искрен савет.) Нека млада и врло лепа сириачица дође Листу, и замоли га, да јој каже искрено, хоће ли она као вештачиња имати будућности и којим ће путем доћи до своје среће? — Лист јој обећа, да ће бити искрен и позове је, да одсвира што на гласовиру. — Шта ми светујете да чиним? — запита сириачица после одсвираних комада. — Удајте се! — одговори јој Лист смешени се.

Издаје управа српског народног позоришта.